

FILMOVÁ ADAPTACE PODLE LITERÁRNÍCH DRUHŮ: DRAMA (DIVADELNÍ HRA)

drama (divadelní hra)

- jeden z druhů literatury X vzniká většinou za účelem uvedení (inscenování) v divadle + počítá se zpětnou vazbou diváků (chybí-li, není to divadlo)
- počítá s prostředky, se kterými pracuje divadlo → některé věci nemusejí být řečeny
- základ: **dramatický konflikt** + **dialog** (slovo, vedou ho postavy na jevišti) → tvořen *přímými jazykovými promluvami a jednáním* dramatických postav (dialogy, monology) + *scénickými poznámkami* (popis prostředí, postav, vysvětlivky, neslouží k reprodukci herci)
- Aristoteles: Poetika
- dramata → adaptována do filmu často → snaha zopakovat úspěch jevištního díla na plátně x nemusí to platit (co funguje na divadle, filmové plátno nemusí unést)

a) jazyk

- dialogičnost → vytváří dramatičnost, jednotlivé repliky budují napětí + konflikt
- psáno prózou – činohra, veršem – veršované drama, někdy deklamace za hudebního doprovodu – melodram, jindy je zpíváno – opera, opereta

b) stavba dramatu

- Aristoteles – antické drama
- postupně v rámci francouzského klasicismu – expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa
- i různé jiné výstavby – středověké drama, epické drama, absurdní drama

c) specificky pracuje s časem a prostorem

- děj se odehrává v určitém čase (hraje se např. 2 hodiny x ale období několika let, často může dramatický čas trvat opravdu jen 2 hodiny)
- reálný čas příběhu = v přítomnosti, je mnohem sevřenější

VZTAH FILMU A DRAMATU (DIVADLA)

- drama → *zpočátku velkou inspirací pro film* (G. B. Shaw → film = zfilmované divadlo)
- celá řada filmařů → *vztahy mezi divadlem a filmem*
- úspěch díla na jevišti využit k zisku → vlastní adaptace
- *vývoj filmové techniky* → zpočátku + v období zavedení zvuku (poč. 30. let) → *nahrával adaptování dramatu* (např. první hrané scény v jedné kulise = podobně, jako když se díváme na jeviště + nástup zvuku = těžké přístroje → herci se nemohou pohybovat po scéně, ale stojí a vedou dlouhé monology)
- *inspirace v dramatu* = spousta zajímavých témat

divadlo X film → rozdíly a společné body

- obě: dramatická umění – základem je konflikt
- divadlo = odehrává se teď a nyní s živými herci X film = záznam, který byl kdysi pořízen
- divadlo = divák může reagovat na hercovu akci a zpětně ho ovlivňovat X ve filmu ne (materiál natočen, výsledek se nezmění)
- herec na divadle = pracuje kontinuálně (postupuje od začátku do konce) X ve filmu takto pracovat nemusí (postup práce závisí např. na produkčních podmínkách – nejprve se točí konec a nakonec začátek; herec – vede-li dialog – vůbec nemusí hovořit se svým kolegou...)
- prostor divadla = specifický, vždy „stylizovaná“ scéna (reálná a zároveň náznaková – symbolická kulisa) X film = většinou zachovává realistické ztvárnění + prostor vytváří pomocí střihové skladby

MOŽNOSTI FILMOVÝCH ADAPTACÍ DRAMATU

- jak se s tím má vyrovnat film!!! → dost často se to nedaří X ale časté adaptování
- důvod: úspěch na jevišti předpokládá i úspěch na plátně → co unese divadlo, nemusí unést film

1) film je buď jen a pouze „záznamem“ divadelní hry → zfilmované divadlo

1960: *Srpnová neděle* (r. Otakar Vávra) – předloha František Hrubín

- nevydařená adaptace → co fungovalo na divadle, nevyšlo ve filmu
- zásadní dílo dramatiky konce 50. let 20. století (Hrubín psal přímo pro Národní divadlo v Praze = programová hra, o stavu tehdejší společnosti) → režie: Otomar Krejča (vyjadřovalo zásadní postoje) → úspěch divadelní inscenace nebyl zopakován ve filmu

- tvůrci adaptace → téměř doslovně respektovali podstatu textu = dodržování textu a struktury
 - snaha najít filmové prostředí pro jednotlivé výjevy → zmizela specifická divadelní dekorace X i zde zachovány motivy výtvarné stylizace dané inscenace
 - vyznívá jen jako pouhý „záznam“ a zfilmované divadlo
 - nevznikla tak filmová adaptace, ale titul inscenovaný prostřednictvím kinematografie
- 1985: **Oldřich a Božena** (r. Otakar Vávra)
- historická hra z r. 1967, uvedena v Divadle na Vinohradech (27. 9. 1968) + i řada dalších divadel
 - už tehdy ji chtěl Vávra zfilmovat, spolupracoval s Hrubínem na scénáři → zapracovali výrazné odlišnosti od literární předlohy + rozbíjejí jednotu místa, času a děje
 - průběh jednoho podzimního dne (o všem, co se odehrávalo dříve, se pouze mluví)
 - v čem spočívá neúspěch adaptace?
 - *doba vzniku textu, inscenace X film*
 - inscenace (září 1968) → vnímána v rámci situace po vpádu vojsk do Československa, akcentován otevřený závěr X doba vzniku filmu (1985) → jiná situace, ve stylu Vávrových historických velkofilmů z 50. let (i úvodní a závěrečné titulky)
 - *řeč jeviště, Hrubínův text x řeč ve filmu*
 - poetika: určitá básnivost, umělecká licence Hrubína, stylizace (např. motiv ženského zpěvu charakterizuje Boženu, která nikdy nevystoupí) = moderní romantické divadlo (život x smrt, tvorba mýtů...) → snese určitou stylizovanost, symboliku + divák chce odhalovat významy X to ve filmu chybí, ztratilo se, působilo křečovitě
 - *vyprávění, narace*
 - divadlo = není vyprávění, ale dodržována téměř jasná jednotu místa, času a děje
 - film = obohaceno o retrospektivy, děj zpřeházený, naturalismus, pokus zapojit staré pohanské rituály

2) drama je přizpůsobeno požadavkům filmového umění

- jak ale dílo adaptovat? → zříct se původního díla a nahradit ho jiným a respektovat
- 1957: **Sen noci svatojánské** (r. Jiří Trnka, animovaný loutkový film)
- vychází z komedie Williama Shakespeara – je i není to věrná adaptace
 - Trnka zvolil osobitý klíč k adaptování: ač je Shakespearova dramatika postavena na slovu x od slov se dokázal oprostít → potlačil je, soustředil je jen na promluvy vypravěče, který děj s jemnou ironií komentuje a citlivě pomáhá v orientaci v ději
 - slova zastupují scény loutkového filmu – divákova fantazie se soustředí na vizuální stránku
 - scénosled je víceméně věrný předloze, zásadnější scény nevynechány
 - komedie s pohádkovými motivy (nadpřirozený svět víl) → loutkový film velmi vyhovuje (x hrané filmy většinou moc neměly úspěch)
- 1948: **Hamlet** (r. Laurence Olivier, Velká Británie) → zfilmované divadlo
- dominantní postava britského filmu ve vztahu k shakespearovským adaptacím
- 1996: **Hamlet** (r. Kenneth Branagh) → navázal na Olivierovo postavení, uctivé adaptace
- Hamleta nechal šílet v době nástupu parních lokomotiv
- 1984: **Amadeus** (r. Miloš Forman, USA) → příklad zdařilé adaptace
- podle hry Petera Schaffera Amadeus (1979) – fascinující příběh setkání geniálního Mozarta s průměrným hudebníkem Salierim

3) volná adaptace

1974: **Hvězda padá vzhůru** (r. Ladislav Rychman)

- film na motivy: Ladislav Stroupežnický: **Strakonický dudák** → vznikl úplný blábol
- přeneseno do současnosti, ale motiv člověka, který podlehne svodům, zůstává
- posunuto do polohy muzikálu
- akceptována politická linie – hrdina se vrací z kapitalistické ciziny do socialistického Československa to ho přijímá → v podstatě jde o agitku